

Terörizm ve Radikalleşme Araştırmaları Dergisi
Journal of Terrorism and Radicalization Studies

Ocak 2025, Cilt: 4, Sayı: 1, ss. 143-155

January 2025, Volume: 4, Issue: 1, pp. 143-155

ISSN 2792-0518 (Basılı/Print)

ISSN 2822-2334 (Çevrimiçi/Online)

Makaleye ait Bilgiler / Article Information

Kitap İncelemesi / Book Review

Makale Başvuru Tarihi / Application Date : 12 Aralık 2024 / 12 December 2024

Makale Kabul Tarihi / Acceptance Date : 24 Aralık 2024 / 24 December 2024

Makalenin Başlığı / Article Title

Kitap İncelemesi / Mahir Çayan Bütün Yazılar

Book Review / Mahir Çayan All Writings

Yazar(lar) / Writer(s)

Begüm ÇARDAK

Atf Bilgisi / Citation:

Çardak, B. (2025). Kitap İncelemesi / Mahir Çayan Bütün Yazılar. *Terörizm ve Radikalleşme Araştırmaları Dergisi*, 4(1), ss. 143-155, DOI: 10.61314/traddergi.1600254

Çardak, B. (2025). Book Review / Mahir Çayan All Writings. *Journal of Terrorism and Radicalization Studies*, 4(1), pp. 143-155, DOI: 10.61314/traddergi.1600254

Terörizm ve Radikalleşme ile Mücadele Araştırma Merkezi Derneği

Research Center for Defense Against Terrorism and Radicalization Association

Adres/Address: Beytepe Mah. Kanuni Sultan Süleyman Bulvarı

5387. Cadde No:15A D:58

06800 Çankaya/Ankara

Telefon/Telephone: +90 312 441 11 50

www.tradergisi.com

e-posta/e-mail: editortrad@teram.org

MAHİR ÇAYAN BÜTÜN YAZILAR

Begüm ÇARDAK*

Mahir ÇAYAN. (1992). Mahir ÇAYAN Bütün Yazılar. İstanbul: Atılım Yayınları. 386 Sayfa.

Çağdaş şekliyle sol ideolojik düşüncelerin 1789 Fransız Devrimi ile ortaya çıktığı kabul edilmektedir. Sol ideolojilerin sistematik ve bilimsel çerçevede ortaya çıkışı, bilimsel sosyalizmin kurucusu olarak Karl Marks ve Friedrich Engels'in yaşadıkları dönemdeki siyasi ve toplumsal değişimlerin analizleri neticesinde 1848 yılında hazırlamış oldukları "Komünist Manifesto" ile gerçekleşmiştir. Marksizm'in içine doğduğu şartların toplumsal ortamda psikolojiden sosyolojiye, edebiyattan sanata, felsefeden dine tüm alanlarda yansımalarını bulması akabinde devrimci eylemler ve bilimsel sosyalizmin eylemsel gelişimi ortaya çıkmaya başlamıştır (Babalık, 2003, ss. 1-2). Sol ideolojinin temel esasları Marks ve Engels'in yazılarıyla ortaya atılmış, Lenin ve Mao gibi komünist liderlerin yorumlarıyla ise gelişerek ve değişerek devam etmiştir. Bu doğrultuda kapitalist toplumlardaki eşitsizlik ve kısıtlamaların eleştirisi konusundaki yazılar, daha iyi bir gelecek tasarımı hedefleri, 19 ve 20. yüzyıllarda terörist faaliyetler içinde yer alan grupların ideolojileri çeşitli radikal sosyal devrimci, solcu ve anarşist konseptlerin entegre edildiği eklektik görüşlerden beslenerek oluşmuştur.

Terörizmi meşrulaştıran ideolojiler, amaçlara ulaşmak için hangi şiddet ve terörizm araçlarının kullanılacağına belirlenmesinde merkezî rol oynar (Kruglanski vd., 2014, s. 76). Bu minvalde ideoloji, terör örgütünün grup dinamiğini harekete geçirir. Dolayısıyla ideoloji bu şekliyle terör örgütleri için yönlendirici bir fonksiyon olarak ortaya çıkar (Drake, 1998, s. 56).

Endüstri Devrimi ile yaşanan sosyo-ekonomik değişimler ile kapitalizmin yabancılaştırıcı ve sömürücü koşulları Anarşizm, Komünizm/Marksizm gibi ideolojilerin ve devlet karşıtı devrimci terörizmin

---

* Dr., Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Terörizm Araştırmaları Merkezi Müdürlüğü Radikalleşme Masası Öğretim Üyesi, begumcrdk@gmail.com, ORCID: 0000-0002-1847-3477.

Makale Başvuru Tarihi / Application Date: 12 Aralık 2024 / 12 December 2024

Makale Kabul Tarihi / Acceptance Date: 24 Aralık 2024 / 24 December 2024

ortaya çıkmasının zeminini hazırlamıştır (Hoffman, 2006, ss. 4-5). Tarihsel olarak 19. yüzyılda Rusya’da Çar rejiminden hoşnut olmayan, düşünsel olarak da Anarşizm ve Marksizmin fikirlerinden etkilenen öğrenci hareketlerinin bir sonucu olarak eylemli propaganda stratejisi, çeşitli terörist hareket ve gruplar tarafından benimsenmiştir. 20. Yüzyılda ise Rus devrimini gerçekleştiren Lenin ve Bolşeviklerin öncü olarak oluşturdukları komünist partiler ve Che Guevera’nın “silahlı mücadele” (fouquismo/foco) olarak adlandırdığı kendini adanmış çekirdek öncü bir grubun silahlı mücadele ile mevcut politik koşulların değiştirilebileceğini öngördüğü terör eylemleri bir strateji olarak benimsenmiştir (Martin, 2003, s. 144; Lutz ve Lutz, 2008, ss. 132-136). İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra ise sol ideoloji, muhalif gruplar ve terör örgütleri için ideolojik bir zemin oluşturmuştur. Sol ideolojik temelli ortaya çıkan terör örgütleri Marks ve Lenin’in teorilerini, anarşist prensipleri, Troçki veya Mao’nun fikirlerini kendilerine adapte etmişlerdir. Bu dönemde Marksist-Leninist ideolojiler, uluslararası kapitalist sınıf tarafından sömürüldüğü ve uluslararası proletaryanın bir parçası olduğu kabul edilen bölgelerdeki hareketlerin yanında ulusal kurtuluş hareketlerinin de bir unsuru olarak kullanılmıştır. Ulusal kurtuluş hareketi adı altında gerçekleşen muhalif hareketlerde doğal olarak Marksist devrimci karakteristik özellikler benimsenmiştir. Yine bu dönemde Çin’de Mao, Vietnam’da Ho Chi Minh ve Küba’da Fidel Castro liderliğindeki hareketlerde milliyetçilik ile Marksizm sentez edilmiştir (Martin, 2003, s. 139).

Dünya siyasi tarihini, toplumsal yapısını ve siyasal şiddet kullanımı noktasında terör örgütlerini etkileyen ideolojiler, ortaya koydukları amaçların çeşitliliğine göre mevcut sistem, toplumsal yapı veya bir mesele üzerine ilişkin fikriyat sunarlar. Bu özelliğiyle ideolojiler, amaçlarının temellendirilmesini sağlayan, geleceğe ilişkin öngörüler sunarak en iyi olarak nitelendirdikleri görüşleri ortaya koyan düşünceler olarak nitelendirilebilir (Heywood, 2021, s. 23). Her ne kadar sol ideolojiler, Sovyetler Birliği’nin dağılması sonrasında Komünist sistemlerin yıkılmasıyla gücünü kaybetmiş olsa da kapitalist sistemin yarattığı eşitsizlikler ile günümüzde temel insan haklarını yasaklayan baskı ve otoriter rejimlerin olması, Marksizmin değişik şekillerde tekrar ortaya çıkmasına ortam sağlamakta, muhalif gruplar için temel oluşturabilecek bir yaklaşım geliştirmelerine ön ayak olmaya devam etmektedir (Lutz ve Lutz, 2008, ss. 158-159).

Sol ideolojilerin Türkiye’de örgütlü ve aktif bir şekilde faaliyet yürütmeleri 1960’lı yıllara tekabül etmektedir (Şen, 2021, s. 83). 1961 Anayasasının getirdiği hürriyetler, demokratik örgütlenmelerin yanı sıra yasal zeminde yer alan örgütlenmelere sızma imkânı bulan çeşitli aşırı gruplar tarafından istismar edilerek kanun dışı toplumsal olaylar ve anarşik eylemlerde artış yaşanmasına neden olmuştur (Deniş, 2020, s. 219; Ulus, 2016, s. 13). Aynı zamanda o dönemde dünyanın genelinde sol ideolojik düşünce büyük kitlelere ulaşmış, özellikle yabancı yazarların eserlerinin Türkçeye çevrilmesiyle geniş bir insan grubu tarafından bu düşüncelere ulaşma imkânı doğmuştur. Marx, Lenin, Mao, Tito, gibi sol ideolojiyi savunan düşünürlerin eserleri Türkçeye çevrilmiş; sosyalizm ve komünizm konularını içeren kitaplar yayımlanmaya başlamıştır. Özellikle Latin Amerika’da, Avrupa’da, Amerika’da ve Filistin’de sol ideolojiden beslenen terör örgütleri ortaya çıkmış ve şiddet eylemleri yürütmüşlerdir. Marighella’nın şehir gerillasına ilişkin yazıları, Che Guevera’nın gerilla ile ilgili yazıları o dönemde radikal sol örgütler için etkili olmuştur. Ayrıca Türkiye’de de bir taraftan özgürleşme, demokratikleşme ve sendikalaşma faaliyetleri yürütülürken diğer taraftan yasa dışı radikal sol uzantılar sızma faaliyetlerini genişleterek toplum içine sızmaya çalışmıştır.

Türkiye’nin toplumsal iç dinamikleri incelendiğinde özellikle 1950 sonrasında kentleşme hız kazanmış, kırdan kente göç cazip bir hale gelmiştir. Ancak göçle beraber şehirlerde nüfus kontrolsüz bir şekilde artmış ve gecekondulaşma başlamıştır. Şehirlerde artan eşitsizlik durumu özellikle gecekondu bölgesinde yaşayan gençlerin radikal fikirlere eğilimlerini arttırmıştır. Bu dönemde radikal sol örgütler, içinde bulunduğu koşullardan memnun olmayan gençler açısından cazibe merkezleri haline gelmiştir (Tuncel ve Acar, 2021, ss. 164-165). Türkiye’de de etkili olan öğrenci olayları, politik, toplumsal ve kültürel açıdan önemli sonuçlar doğurmuştur. Ülke geneline yayılan öğrenci hareketleri Fikir Kulüpleri Federasyonu (FKF), Türkiye Devrimci Gençlik Federasyonu (Dev-Genç), Türkiye İşçi Partisi (TİP), Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu (THKO), Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi (THKP-C) ve Türkiye Komünist Partisi / Marksist Leninist (TKP/ML) gibi hem siyasi oluşumlar hem de radikal örgütler içerisinde yer bulmaya başlamıştır.

Türkiye’de ortaya çıkan radikal sol terör örgütleri içerisinde ses getirenlerden bir tanesi de THKP-C ve lideri Mahir Çayan’dır. Her ne kadar Soğuk Savaş döneminin sona ermesi, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler

Birliği'nin yıkılması ile dünyada radikal sol örgütlerin etkilerinde görece azalma yaşansa da günümüzde gerek legal gerekse de illegal alanda yapılanmaları devam etmektedir. Bu kapsamda geçmiş dönemin terör örgütleri liderlerinin söylemleri, yazıları günümüzde hala radikal gruplar içerisinde etki edebilmektedir. Dolayısıyla Türkiye'de radikal sol örgütler içerisinde Mahir Çayan'ın söylemlerinin önemli olduğu değerlendirilmektedir.

15 Mart 1946 tarihinde Samsun'da doğan Mahir Çayan, 1969 yılı sonlarından itibaren temel ideolojik tabanı Marksist–Leninist nitelikte olan, gizli bir örgütsel hazırlık dönemi kurgulamak amacıyla oluşturulan THKP-C terör örgütünün lideridir. Mahir Çayan, ortaokul ve lise dönemlerini İstanbul'da geçirmiştir. 1963 yılında ise önce İstanbul üniversitesi Hukuk Fakültesinde sonrasında ise Ankara Siyasal Bilgiler fakültesinde lisans eğitimine devam etmiştir. Öğrencilik dönemi boyunca FKF bünyesinde aktif yer almıştır.

THKP-C'nin temelleri ilk olarak 17 Ekim 1970 yılındaki Dev-Genç kurultayında şekillendirilmiştir (Çiçek, 2008, s. 33; Karabudak, 2000, ss. 91-92). 17 Ekim 1970 tarihli Dev-Genç kurultayında konuşma yapan Mahir Çayan devrimin altını çizmiş ancak devrimi başarıya ulaştıracak ana merkezin profesyonel devrimcileri ile işçi ve köylü sınıfları olduğunu ileri sürmüştür. Dev-Genç'in devrimi gerçekleştirebilecek nitelikte bir parti olmadığını, bu sebeple de daha nitelikli Marksist-Leninist bir “savaş partisinin” kurulması gerektiğinin altını çizmiştir (Yıldırım, 2019, s. 382). Kendisini proletaryanın siyasi partisi olarak konumlandıran örgüt, temel mücadelesini dünyada insanın insan tarafından sömürülmediği, her çeşit baskı ve sömürünün kalktığı bir toplumsal düzenin kurulması şeklinde tanımlamaktadır (Güngören, 2020, s. 104). THKP-C terör örgütü, sosyalist devrimi gerçekleştirmek için parti tipi örgütlenmesinde esas olarak Bolşevik Partisinin sistematüğini örnek almış, devrimi gerçekleştirme aşamasında ise Çin'i örnek almıştır. Bu bağlamda Mahir Çayan, gerçekleştirmek istediği devrimci mücadeleyi Stalin ve Mao'nun devrim yaklaşımına göre şekillendirmiştir (Açikkaya, 2009, s.77).

Mahir Çayan'ın THKP-C terör örgütünü oluşturma sürecinde yapmış ve yazmış olduğu tüm konuşmalar ile yazıların toplamından oluşan kitap, Mahir Çayan'ın ideolojik, politik ve pratikte dünya ve Türkiye üzerine değerlendirmelerini içermektedir. Kitabın incelenmesinin temel nedeni bugün Türkiye içerisinde etkinliklerini devam ettiren başta Devrimci Halk

Kurtuluş Partisi-Cephesi (DHKP-C) olmak üzere radikal sol terör örgütlerinin ve PKK'nın ilk kuruluş yıllarında Abdullah Öcalan'ın stratejilerinde Mahir Çayan'ın terör eylem stratejisine yer vermeleridir. Dolayısıyla özellikle radikal sol örgütler ile alakalı çalışma yapmak isteyen araştırmacıların ideoloji ile eylem pratiğinin nasıl bir araya geldiğini ortaya koyabilmeleri ve mücadeleye ilişkin önerilerde bulunabilmeleri için bu kitabın bilinmesinin önemli olduğu değerlendirilmektedir. Kitap toplam 19 ana başlık ve 42 alt başlık altında oluşturulmuştur. Kitabın ana başlıkları ile alt başlıklarını birbirlerinden kesin hatlarla ayırabilmek mümkün değildir. Alt başlıklar, ana başlıklardaki kavramların detaylı incelenmesine katkı sunmaktadır. Her başlık altında Mahir Çayan'ın yazıları yer almaktadır. Yazıların tamamı Çayan öldükten sonra bir araya getirilmiştir. Bu bağlamda bir terör örgütü liderinin öldükten sonra dahi söylemlerinin tek bir kitap altında toplanması radikal sol örgüt dinamiğinin nasıl canlı tutulmaya çalışıldığının önemli bir kanıtı olarak değerlendirilmektedir.

İlk yazı “Kültür Sorunu Üzerine” başlığı ile hazırlanmıştır. Yazıda temel vurgu devrimci kimliğinin ve kültürünün şekillenme esaslarıdır. Mahir Çayan'a göre devrimci özellikleri taşıyan bireyler ilk olarak Marksizm ve Leninizm ile ideolojik bir eğitimden geçmeli, soyut teoriyi dünya pratiği üzerinden detaylı bir şekilde analiz etme beceresine sahip olmalıdır. Ayrıca örgütün kadrolaşması kapsamında öğretmenin de en az öğrenme kadar önemli ve devrimci bir çaba olduğunun değerlendirilmesi yapılmaktadır. Devrim için örgüt içerisinde herkesin sorumluluk yüklenmesi gerektiği ifade edilmekte ve mevcut tüm koşulların örgüt ve eylemleri için seferber edilmesi gerektiği belirtilmektedir. Öte taraftan tüm imkanların seferber edilmesinin ve sorumluluk almanın Mahir Çayan'a göre uzun süren devrim hareketinde örgütü ayakta tutan temel motivasyon unsuru olduğu vurgulanmaktadır.

Diğer bir ana başlık ise “Son Gençlik Hareketleri Üzerine” başlığıdır. Burada Türkiye içerisinde yer alan gençlik üzerine değerlendirme yapılmaktadır. Gençliği küçük burjuva kökenli, tüketici ve coşkulu olarak tanımlayan Çayan'a göre gençlik aynı zamanda devrimci yığınların politik bilince ulaşmadıkları yarı sömürge olarak değerlendirilen ülkelerde devrimci bağımsızlığa giden aşamada sınıfları ve tabakaları harekete geçiren bir dinamit fitilidir. Bu yazıda ayrıca Türkiye içerisinde sol partiler ve Fikir Kulüpleri Federasyonu üzerine görüşler sunulmaktadır.

“Aren Oportünizminin Niteliği” ana başlığında, “9 Haziran”, “5 Temmuz Zonguldak”, “6 Temmuz Zonguldak” isimli alt başlıklarında ise

sosyalist hareket içerisindeki Türkiye’de yaşanan fikir ayrılıkları, devrimci perspektifteki farklılıklar ele alınmaktadır. Çayan bu kısımlarda iddia ettiği milli demokratik devrime, diğer devrimci sınıf ve tabakalarla ulaşılabileceğini, milli demokratik devrimin Marksizmin zorunlu bir aşaması olduğunu, yarı sömürge ve yarı feodal devletler için geçilmesi gerekli aşama olduğunu, Türkiye’de milli demokratik devrimin öncüsünün proletarya olduğunu ve bu öncülüğün hareket içerisinde elde edileceğini belirtmektedir. Ayrıca emperyalizmin Türkiye dâhil olmak üzere ülkelere klasik yöntemleri ile gelmediklerini, kendilerini gizleyerek ülkeleri işgal ettiklerini iddia etmektedir.

“Revizyonizmin keskin kokusu I-II” ana başlıklarında devrimci savaş kavramı tanımlanmaktadır. Bu doğrultuda Marks ve Lenin’in eserlerinden kesitler sunulmaktadır. Bilimsel sosyalizmde temel kaynakların Türkçeye çevrilmesi sonrası sol gruplar içerisinde kavramların farklı farklı yorumlandığına ilişkin eleştiri getiren Çayan, bunu “oportünizm” olarak tanımlamaktadır. Oportünizm ile devrime giden süreçlerin tahrip edildiğini, yumuşatılmaya çalışıldığını iddia etmekte ve barışçıl yollardan sosyalizme geçişi sadece bazı şartlarda istisnai bir durum olarak değerlendirmektedir. Bu kapsamda Marks, Engels ve Lenin’in içinde buldukları toplumun sosyal pratiğini göz önünde bulundurarak somut tahliller ile bilimsel genellemeye gittiklerini, gelecekteki devrim süreçlerinin değişebilme ihtimalinden ötürü kesin yöntemler önermediklerini belirtmektedir. Ancak kapitalizmin tekelci aşamaya geçmesi ile beraber Marks’ın istisnai yerler için barışçıl yollardan sosyalizme geçiş sürecinin Leninizm’de imkânsız olduğunu, Marksizm’in tekelci kapitalist dönemde Leninizm ile tamamlandığını vurgulamaktadır. Marksizm ve Leninizm’i birleştiren Mahir Çayan’a göre “Marksist-Leninist Devrim teorisi halka karşı bir savaşa, bir halk savaşı ile karşı koyma teorisidir”. Akabinde de Çarlık Rusya’sı içerisinde Bolşevikler ile Menşevikler arasındaki tartışmayı ele almakta; Bolşevikler dışında gerek Menşeviklerin gerekse de ihtilalci sosyalistlerin Marksist diyalektik ile Lenin’in stratejisini doğru tahlil yöntemi olarak kullanmadıklarını iddia etmektedir. “Revizyonizmin keskin kokusu I-II” kısmında ayrıca Lenin’in devlet ve ihtilal teorileri üzerinde detaylı bir şekilde durulmaktadır. Bu doğrultuda Lenin’in yazılarında sıklıkla yer verilen silahlanma vurgusunu Mahir Çayan da yazısında yapmıştır. Bolşevik devrimin evrimsel süreci de bu kısımda yer almaktadır. Tarihsel anlatımın içerisinde kişisel görüş ve değerlendirmelerine de yer veren Çayan yazının sonlarına doğru Mao Tse

Tung'a da yer vermektedir. "İktidarın tüfeğin ucunda olduğu ve dünya düzeninin tüfekle değişebileceği" vurgusuna ek olarak Mao'nun "kapitalizmin ancak şiddetle devrilebileceği" görüşü de benimsenmiştir. Bu kısmın son bölümünde Lin Piao'nun görüşlerinden de faydalanan Mahir Çayan, devrimci grupların devrim yapmaya cesaret edip etmeme kararını en önemli tartışma noktası olarak değerlendirmektedir.

"Sağ sapma devrimci pratik ve teori" ana başlıklı, "objektif şartlar ve sağ sapma" "objektif şartlar ve milli demokratik devrim teorisi" alt başlıklı yazılar incelendiğinde öncelikli olarak Türkiye'deki proletarya sınıfına ilişkin değerlendirmeler yapılmaktadır. Türkiye özelindeki sol tartışmaların önüne geçilmesi için Marksist hareketin sınırlarının kesin bir şekilde çizilmesi gerektiğini ifade edilmektedir. Milli demokratik devrim teorisi ile kesintisiz Marksist-Leninist bir devrim vurgusu yapılmaktadır. Bu kısımda bir önceki kısımda yapıldığı gibi Marksist-Leninist devrim ve Mao'nun görüşlerine detaylı bir şekilde yer verilmektedir. Kitabın içerisinde bu üç teoriyene detaylı vurgu yapılmasının Mahir Çayan'ın THKP-C'nin temellerini oluşturmasında büyük bir katkı sunduğu değerlendirilmektedir. Çayan'a göre subjektif şartlar ile objektif şartlar tartışmasında her ülkenin ekonomik bünyesi, maddi varlığı proletaryasının örgütlenme ve bilinçlenme düzeyini tayin eder. Objektif şartlar ise nihai olarak bir ülkenin proletaryasının o süreç içerisindeki alın yazısını şekillendirir. Bu bağlamda proletaryası yok denecek kadar cılız, sömürge bir ülkede nasıl ki güçlü bir proleter devrimci akımdan söz edilemezse; proletaryası gelişmiş bir sanayi ülkesinde de Marksist bir akımın var olmamasından bahsedilemez. Türkiye proletaryasının durumunu değerlendiren Çayan, ülke içinde olgunlaşmış olan objektif şartların subjektif şartlarda yansımalarının olduğunu değerlendirmektedir. Singer ve Demirdöküm fabrikalarındaki işçi hareketleri bir bakıma mesleki hak ve istemlerin ötesinde emperyalizme karşı tavır olarak nitelendirilmektedir. Ancak Çayan burada mücadelenin sağlam temellere oturması için tek tek işverenlere yönelik hareketlerden ziyade bir bütün olması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu kapsamda geniş siyasi gerçekler kampanyası yürütülmesi gerektiğini, Türkiye'deki işçi sınıfına sosyalist bilincin aşılmasını, diğer bütün milli olarak tanımlanan sınıflara da milli demokratik devrim bilinci vermeye çalışarak öz örgütlerine kavuşmalarının sağlanacağını ifade etmiştir.

"Milli Cephe Politikası" alt başlığında milli demokratik devrim tezinin özü itibarıyla köylü niteliği olduğu vurgulanmaktadır. Milli cephe ittifakının

kurulması için ilk olarak işçi sınıfının öncülüğünde işçi-köylü ittifakının sağlanması gerektiği belirtilmektedir. Hedeflediği devrimi milli niteliği olan bir savaş olarak gören Çayan, açık ve gizli düşman olarak tanımladığı tüm kesimlere karşı sert bir mücadele olmadan başarılı bir sonuç alınamayacağını söylemektedir. Bu mücadelenin ise güç ve karmaşık bir şeklinin olduğunu, sabırlı mücadele ilkelerinden taviz vermeden sosyalistçe bir tutumla ve mertçe sürdürülmesini savunmaktadır.

“Fidel-Guevara ve Küba Deneyi Karşısındaki Tavrımız” alt başlığında ise öncelikli olarak Küba’da yaşananlar önemli bir tecrübe olarak değerlendirilmektedir. Çayan’a göre Küba’da gerçekleşen devrim, can çekişen bir durum şeklinde tanımlanan emperyalizmin doğal bir sonucudur. Marksizm ve Leninizm literatüründe örnek ve katkı sunan bir vaka olarak nitelendirilen Küba devrimi, Mahir Çayan için aynı zamanda kendisini yarı-sömürge olarak tanımlayan her ülke için önemli bir deneyim sunmaktadır. Küba sosyalist devriminde yer alan herkesi “muzaffer proleter devrimci” olarak tanımlayan Çayan’a göre bu deneyimleri detaylı analiz etmek ve okumak dünyayı değiştirmek ve dünyanın Türkiye’inde devrimi gerçekleştirmek için olmazsa olmazdır. Bu kısımda ayrıca Fidel Castro ve Che-Guevara’yı eleştiren çeşitli sosyalist gruplar ise Çayan tarafından sapmış, oportünist, pasifist olarak tanımlanmaktadır.

“Mao’nun Leninizm Hazinesine Katkıları ve Yeni Oportünizm” alt başlıklı kısımda Mao’nun Leninizm’e katkılarının Milli Demokratik Devrim Teorisi ve Proleter Kültür Devrimi olduğu ifade edilmektedir. Leninizm’in temel ilkelerinin Mao’nun siyasi pratiği içerisinde şekillendiği değerlendirilmektedir. Çayan’a göre Maoizm, emperyalizmin I. ve II. Bunalım devrelerinde zayıf, köylülükle doğal bağlı işçi sınıfı olan ve yarı feodal nitelikte özellikler sergileyen Çin’de somut pratiğe dönüşerek uygulanmış ve zenginleşmiştir. Çin’de yaşanan devrim süreci ile yarı-sömürge ve sömürge ülkelerin sosyalizme geçişlerinde Vietnam’ın ve Küba’nın da etkilenip benzer şekilde ilerlediği yorumu yapılmaktadır. Bu kısımda yine Mao, Lenin, Lin Piao vurgusu yapan Mahir Çayan, milli demokratik devrimi özünde bir köylü devrimi olarak tanımlanmakta bu bağlamda sınıf mevzilenmesinde köylülerin de devrimin temel güçlerinden bir olduğunu vurgulamaktadır. Bu kısımda üzerinde özellikle durduğu ve anlattığı nokta ise Rusya’da demokratik devrimin temel gücü proletarya iken Çin ve Vietnam örneklerinde demokratik devrimlerin temel gücünün proletarya değil köylülerin olması meselesidir. Çayan meseleyi somut

durumların somut tahlili ile cevaplandırmaktadır. Rusya’da devrimin itici gücü olan proletaryanın şehirlerde yaşaması devrimin rotasını önce şehirler sonra kır olarak şekillendirmiştir. Ancak Çin ve Vietnam gibi yarı sömürge konumunda olan ülkeler için ise işçi sınıfının nicelik ve nitelik olarak nazaran zayıf olması, şehirlerde emperyalizmin denetiminin çok kuvvetli olmasından dolayı buralarda devrimin başlangıcı kırlar akabinde ise şehirler olmaktadır. Mahir Çayan yazısının bu bölümünde emperyalizmin denetiminin zayıf olduğu kırlarda halk savaşı stratejisini dört aşamadan geçen bir süreç olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda gerilla savaşı öncelikle elde olanı koruma aşaması olarak başlar. İkinci adımda ise elde olanların korunması ve gerilla üslerinin kurulması amaçlanır. Üçüncü aşamada güçlenen grubun denge aşamasını tamamlayıp düzenli orduya geçişi sağlanmaktadır. Son aşamaya gelindiğinde ise düzenli ordunun karşı saldırıya geçiş aşaması ve sonuç alma hedeflenmektedir. Ayrıca sürdürülecek halk savaşında önderlik meselesinin pazarlık konusu edilmemesi ve güç dengesi ile tarafların örgütlenme derecesine göre bu durumun şekillenebileceğini vurgulamaktadır.

Çayan’ın bu kısımda tartıştığı bir başka husus ise ideolojik öncülük meselesidir. Milli demokratik devrim sürecinde şehirlerin kırlara nazaran ikinci planda kalması nedeniyle köylü sınıf ön planda yer almaktadır. Bu doğrultuda da işçi sınıfı devrimin ideolojik öncülü olarak tanımlanmaktadır.

“Sosyalist Siyasi Bilinç ve Proleter Devrimi Siyasi Mücadele” alt başlığında işçi kitlelerinin bilinçlendirilmesi ve örgütlenmesini sağlamak görevi proleter devrimcilere verilmiştir. Çayan bu kısımdaki değerlendirmelerini Türkiye içerisine de uyarlamakta ve kendi başına sendikal bilince sahip olabilecek işçi sınıfının bilinç seviyesini, sosyalist siyasi bilinç aşamasına getirmenin temel bir görev olduğunun altını çizmektedir. İşçi sınıfının ekonomik mücadelesi içerisinde yer alarak, işçi gruplarını örgütlemenin, dost-düşman ayrımı yapılarak işçi sınıfına tek kurtuluş yolunun sosyalist devrim olduğunun ve milli demokrasi kavramlarının oturtulmasını amaçlamaktadır.

“Aydınlık Sosyalist Dergiye Açık Mektup” isimli ana başlık ve “Devrim ve Örgüt Anlayışı” isimli alt başlıklarda Mahir Çayan, Türkiye içerisindeki sol gruplar arasındaki fikir ayrılıklarını ve Aydınlık Sosyalist dergisinden ayrılma gerekçelerini ve görüş farklılıklarını anlatmaktadır. Bu bağlamda Çayan kendilerine göre devrim yolunun engebeli, dolambaçlı ve dikenli; devrimci hareketi ise karmaşık ve çözümü zor durumlar olarak

tanımlamaktadır. Diğer gruplar içerisinde kendileri ile aynı fikirde olmayanları düşünceleri örtbas etmekle suçlayan Çayan, sınıflar mücadelesinde proletarya yoldaşlığının yanında feodal, sömüren ve ataerkil ilişkilere yer olmadığını vurgulamaktadır. Bu doğrultuda diğer grupların söylemlerini ve analizlerini demagoji ve safsata olarak nitelendirmektedir. Diğer grupların fikir ayrılıklarını çözümlenemekteki ısrarlarının içinde bulunulan dönemde uzlaşmaz bir aşamaya evrildiğini ve nihayetinde temelde uzlaşmaktan uzak ideolojik ayrılıklar haline geldiğini anlatmaktadır. Özellikle sosyalist gruplar içerisindeki ilişkilerin ve grup dinamiğinin içerisinde geçmişte mücadele içerisinde olanlara saygı duyulup öncelik tanındığını, hareketin içerisinde sadece itaat mekanizmasından ibaret bir hiyerarşinin olmadığını belirten Çayan'a göre yanlış görüşlerde ısrar eden kişiler ile herhangi bir hiyerarşik bağ tesis edilemez.

“Yayın Politikamız” alt başlığında Türkiye içerisinde 1961 anayasası ile birlikte sol yapılanma içerisinde belirli ölçüde legalitenin sağlanıp geliştiği ayrıca solun revizyona uğradığı ve küçük burjuva sosyalizminin kök saldığı bir ortam tasviri yapılmaktadır. Özellikle 1966'dan sonra Türkiye'de sınıf çatışmalarının şiddetlendiği bir dönemde sol ideolojiye ilişkin hemen hemen tüm eserlerin Türkçeye çevrilmesinin sol ideolojinin gelişimine önemli katkı sunduğu, bu eserlerin gerçek militanların savaşına eylem kılavuzu olarak maddi bir güç verdiği Çayan tarafından değerlendirilmektedir. Ülkede yaşanan ekonomik, politik ve sosyal krizlerin derinleşmeye başladığı dönemde Mahir Çayan'a göre toplumun bütün kesimlerini sarmaya başlayan devrimci ideoloji pratikte de örgütlenme imkânı bulmuştur. İşçi, köylü, öğrenci grupları bir araya gelerek Leninizm'in temelleri üzerinde proleter devrimci bir örgüt halini almışlardır. Çayan, bu örgütlenmenin yayın organı olarak ise “Kurtuluş” gazetesinin olduğunu, örgütün ideolojik ve politik temellerini bu gazete vasıtasıyla şekillendireceğini ifade etmektedir.

“Devrimde Sınıfların Mevzilenmesi” başlıklı ana bölümde Türkiye'nin politik, ekonomik ve toplumsal durumuna ilişkin genel bir değerlendirme yapıldıktan sonra örgütün devrimci metotları üzerine söylemler bulunmaktadır. Bu kapsamda hedeflenen halk savaşında Türkiye için de köylülerin temel, proletaryanın ise önder güç olduğu vurgulanmaktadır. Marx, Engels, Lenin, Stalin ve Mao örneklerinde olduğu gibi somut tahlillerden hareketle soyut formüller üretilmektedir. Dolayısıyla Türkiye özelinde de köylülerin ve proletaryanın birlikte devrimin içinde

olması, proletaryanın ideolojik olarak öncülüğü yürütmesi, halk devrimindeki sınıfların mevzilenmesini oluşturmaktadır. Ayrıca metin içerisinde Çayan birden çok kez köylülerin devrimde temel gücü teşkil ettiği vurgusunu yapmaktadır. Bunun gerekçesi olarak da devrimci mücadelede kırların temel alan olmasından kaynaklandığını ifade etmektedir.

“Kesintisiz Devrim I-II-III” ana başlıklarında Marks, Engels ve Lenin dönemlerinin Marksist devrim teorisi tekrar detaylı bir şekilde ele alınmaktadır. Leninist kesintisiz devrim teorisinin Lenin tarafından nasıl derinleştirildiği, bu teorinin sömürge ve yarı sömürge ülkelerinin pratiklerine uygulanması; Stalin yönetimindeki Komintern ve Mao’nun Lenin’in teorisini ayrı ayrı yorumlama biçimleri, kapitalist olmayan yol tezinin özü ile milli demokratik devrim teorisi analiz edilmektedir. Ayrıca bu bölümlerde emperyalizmin ayırt edici özellikleri, Leninist teorinin yeni şartlar karşısında derinleşmesi ve değişmesi, yarı sömürge durumdaki devletlerin devrim stratejileri, Küba devriminin yorumları, Türkiye’nin tarihi-sosyal-ekonomik özellikleri ve sonuçları ile Türkiye’de sol grupların gerçekleştirmeye çalıştıkları devrime ilişkin kapsamlı incelemeler ve çıkarımlar yapılmaktadır. Özellikle Türkiye’nin tarihi-sosyal-ekonomik özellikleri noktasında 1923, 1923-1942, 1942-1950, 1950-1971 arası dönem, 12 Mart sonrası Türkiye’deki sınıflar arası ilişkilerin kritiği, Türkiye solunun durumu detaylı bir şekilde yorumlanmaktadır.

Kitabın 355. sayfasından itibaren ise THKP-C terör örgütünün tüzüğü, örgüt içerisindeki parti sistemine katılmanın şartları, teşkilat prensipleri ve organları ortaya konmaktadır. Kitap son olarak Mahir Çayan’a ait resimlerle son bulmaktadır.

Kitap ile alakalı genel bir değerlendirme yapılırsa öncelikli olarak Mahir Çayan’ın bütün yazıları bir araya getirilerek oluşturulmuş olan değerlendirmeler, söylemler radikal sol terör örgütlerinin gayelerini anlamak noktasında önemli referans noktaları sunmaktadır. Bu kitap değerlendirilmesi çalışması sol ideolojilerin terör örgütleri ve liderleri tarafından nasıl kullanıldığına, dünyada ve özelde Türkiye’nin radikal sol terör örgütleri ile olan tarihsel deneyimlerinin ne şekilde ortaya çıktığına ilişkin bilgi ve farkındalığın oluşmasına katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir.

Yazıların tamamında devrim adını verdiği sürecin silahla yürütüleceği vurgusu yapılmaktadır. Toplumsal değişimin yegâne yolunu silah olarak

tanımlayan Çayan, şehir gerilla savaşı ile başlayan uzun bir halk savaşını hedeflemiştir. Özellikle şehirlerde yapılacak eylemlerle topluma yönetim mekanizmasının kötü gösterilmesi amaçlanmıştır. THKP-C'yi bir terör örgütü yerine savaş örgütü olarak tanımlamış, gerilla savaşını ülke geneline yaydıktan sonra kır gerillasının da devreye girmesini istemiştir. En son noktada ise gerilla gruplarını düzenli ordu birlikleri haline dönüştürmeyi amaçlamıştır.

Yazıların genelinde en önemli nokta Çayan'ın sistemli ve sürekli şiddet kullanılmasının altını çizmesidir. Söylemlerinde örgüte katılıp ölenlerin kanlarının devrim yolunu daha da kızılaştıracağı tasviri örgüt dinamiğini ve radikalleştirme sürecini anlamak noktasında önemli olarak değerlendirilmektedir. Ölenlerin kalanların kalbinde, ruhunda ve bilincinde olacağı; ulaşılmak istenen yolun devrim yolunda düşenlerin yolu tasviri ise bugün hala radikal sol örgütlerin eleman temininde kullandığı önemli metaforlardır.

Sonuç olarak radikal sol terör örgütleri dünyadaki gelişimine benzer şekilde Türkiye'de de etkili olmuşlardır. Belirli dönemlerde yoğunluğu azalmakla birlikte radikal sol terör tehdidi, Türkiye'de her zaman gündemde yer almıştır. Günümüzde terör örgütleri varlıklarını devam ettirmekte ve ses getiren eylemlerini sürdürmektedir. Yaşadıkları eylemsizlik açmazını kırmak amacıyla istismar edebileceği her konuyu, kişiyi ve grubu kullanma eğilimi içerisinde olmaktadır. Terör örgütlerin söylemlerinin ve hedeflerinin detaylı analizlerinin yapılmasının mücadele noktasında önemli katkılar sunacağı değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

- Babalık, N. (2003). Türkiye Komünist Partisinin Sönümlenmesi Sözlü Tarih Araştırması, [Yayımlanmamış Doktora Tezi], Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çiçek, Y. (2008). Türkiye'de Faaliyet Gösteren Yasadışı Sol Örgütlenme Olarak TKP/ML-TİKKO, [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi], Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Drake, C.J.M. (1998). The Role of Ideology in Terrorists' Target Selection, *Terrorism and Political Violence*, X, 2, 53-85.
- Deniş, H.E. (2020). Türkiye Komünist Partisi/Marksist-Leninist (TKP/ML) Terör Örgütü Ve Faaliyetleri, Acar H. ve Yenal S. (Ed.), Siyasal

- Şiddet ve Radikalleşme Bağlamında Terör Örgütleri içinde (s.219-241), Nobel Yayınları, Ankara.
- Heywood, A. (2021). *Siyasi İdeolojiler*, Felix Kitap, Ankara.
- Hoffman, B. (2006). *Inside Terrorism*, New York, Columbia University Press.
- Karabudak, N. (2000). Türkiye’de Yasadışı Sol Örgütlenmeler ve Terör: THKP-C’den – DHKP-C’ye Devrimci Sol Örgütü Üzerine Bir İnceleme, [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi], Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kruglanski, A. W., Gelfand, M. J., Bélanger, J. J., Sheveland, A., Hetiarachchi, M., & Gunaratna, R. (2014). The psychology of radicalization and deradicalization: How significance quest impacts violent extremism. *Political Psychology*, 35, 69-93.
- Lutz, J.M. ve Lutz, B.J. (2008). *Global Terrorism*, Routledge, Londra.
- Martin, G. (2003). *Understanding Terrorism: Challenges, Perspectives, and Issues*, California, Sage Publication.
- Şen, O. (2021). Sol Kanat Terör Örgütlerinden Kaynaklanan Radikalleşme, Şen, O. (Ed.), *Tüm Boyutlarıyla Radikalleşme Süreci ve Radikalleşmeyle Mücadele de Ülke Uygulamaları içinde* (s.83-117), Nobel yayınevi, Ankara.
- Tuncel, G. ve Acar, A. (2021). Devrimci Halk Kurtuluş Cephesi (DHKP-C), Baharçipek, A., Tuncel, G. ve Ağır, O. (Ed.), *Terör ve Propaganda içinde* (s. 162-208), Nobel Yayınları, Ankara.
- Ulus, Ö.M. (2016). *Türkiye’de Sol ve Ordu (1960-1971)*, İletişim Yayınları.